

Bohuniczky Szeffi: Otthonok és vendégek

„Bohuniczky Szeffi a kicsinyesség poétája. (...) Megvetett műveletek, mint az evés, pletykázás, egy kis kiruccanás a hegyekbe, többek az ő szemében, mint az élet nagy eseményei. Ezek a nagy események” — írja Németh László egy 1931-ben publikált tanulmányában Bohuniczky Szeffi novelláinak, regényeinek hőseiről. A „kicsinyességek”, a kicsiségek azonban nemcsak költői világában kerültek előtérbe, hanem magánéletében is. Erről tanúskodik az a két részből álló önéletrajzi vallomás, amely a Szépirodalmi Könyvkiadó jóvoltából 1989-ben jelent meg.

Az apróságok, a finomságok Bohuniczky Szeffinél nem arra szolgálnak, hogy „mint cseppben a tenger”, a teljes valóság tükröződjék bennük. Ezek a részletek nem a nagy egészért vannak, hanem magukért a részletekért. Baráti összefüggések, családi otthonok emlékei, kirándulások, hangulatok, mozdulatok, és gondolatok, ábrándok és kiábrándulások — egy huszadik századi magyar író sorsának és a két világháború közötti Magyarország szellemi életének kirakójáték-darabjai.

A visszaemlékezés két regényből áll. Az önéletrajz tagolását nem csupán az időbeli változás teszi szükségessé. Éles hangulatbeli és nézőpontbeli eltérés is észrevehető a két rész között. Az első, a „Régi napok, régi emberek” inkább a belső, családi kapcsolatokra, érzelmekre és emlékképekre összpontosít, szinte teljesen kizárva a külvilágot. Hasonlóan Márai Sándor regényeihez, azok hangulatához (pl. az „Egy polgár vallomása”-ban), a hangsúly itt is egy-egy jellemre, a családtagok egymáshoz fűződő viszonyán, vagy ezek alakulásán van. A történelmi változások, a külső világ eseményei csak nehezen szűrődhetnek be a belterjes családi képbe, s ahogy a nehéz brokátfüggönyön átderengő fény nem bánthatja a bentlévők szemét, úgy ezek az események sem befolyásolhatják különösebben a családtagok érzéseit, kapcsolatait.

A politikai viharok csak az „otthonok”-at tudják feldúlni és megváltoztatni, az emberek ugyanazok, a „régi”-ek maradnak.

Így van ez az „Otthonok és vendégek”-ben is. Ebben a regényben azonban hirtelen minden

megváltozik. Míg a „Régi napok, régi emberek”-ben Bohuniczky Szeffi maga a körön belül volt és a család életének alakulása közben egyre élesebben kirajzolódott saját alakja és egyénisége, addig ebben a részben ő maga szinte elvész a „vendégek” között. Talán azt sugallja ez a változtatás, hogy az író, művészi pályája kezdetével az író személyes, belső élete érdektelenné válik, csupán az elkészült mű az, ami lényeges, s csupán azon keresztül lehet megismerni az író magát?...

Az „Otthonok és vendégek”-ben Bohuniczky Szeffi élete úgy robot keresztül a 20-as, 30-as éveken, mint egy szeszélyes személyvonat. Egy-egy állomáson hosszabban időz, máshol szinte meg sem áll. Albérteti szobák, irodalmi kávéházak, kiskocsmák és bérlakások, szerkesztőségek, presszók és otthonok suhannak el a vonat ablaka előtt. S nemcsak kisebb helyszíneken át, hanem városokon, országrészekeken, országokon keresztül vezet a pálya. A felszálló utasok közül sokan a végállomásig utaznak Szeffi kupéjában...

A politika, a napi események most sem tudják igazán befolyásolni az író és férje körül kialakult baráti kör belső világát. Az újra és újra felrobbantott otthonok helyett mindig akad másik, ahol ismét összegyűlhet a társaság. Ez a világ azonban már nem olyan védett és sebezhetetlen, ez a kör nem annyira áthatolhatatlan, mint a családot, az *igazi* otthon körülölelő burok volt. Így fordulhat elő, hogy egy-egy utas közben más vonatra száll, más irányba folytatja útját...

Furcsa önéletrajz ez. Olyan önéletrajz, mely nem az írójáról szól. Az utasok között sok az ismerős arc. Babits Mihály, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár, Németh László, Osvát Ernő, Cholnoky Viktor, Fáy Dezső, Kosztolányi Dezső, Ignotus Pál, Szabó Dezső, Pap Károly mind-mind ott ülnek Bohuniczky Szeffi vonatán. Természetesen velük együtt utazik feleségük, családjuk is, s így nem egy-egy író, költőt, festőművészt vagy szerkesztőt mutat be nekünk a „háziasszony”, hanem egy barátot, pártfogót, apát, férjet, egy *embert*. Nem próbál tökéletes portrét festeni, csupán egy-egy finom vonást fest a vászonra — a többit az olvasóra bízta. Műveik majd úgyis mesélnek róluk...

Arra a kérdésre, ki volt Bohuniczky Szeffi, a könyv olvasója megkapja a választ. Arra azonban, hogy valójában *milyen* lehetett — nem. Bár környezetéről, barátairól pontosabb képet kapunk, mint róla magáról, maga a tény, hogy ennyire fél kitarulkozni, hogy ennyire visszavonul saját életrajzából, valamit mégis elárul róla. Az önbecsülés és önbizalom hiányát.

Sokan biztatták, támogatták. Köztük Németh László, Móríc Zsigmond, Schöpflin Aladár. Elismerték írói tehetségét, egyengették pályáját. „Mégis — kiadók, olvasók és kritikusok — már életében elfeledkeztek róla.” — állapítja meg Petrányi Ilona a kötet előszavában. Joggal kételkedett tehát saját tehetségében? Vagy csupán azért feledkezhetünk el róla, mert nem tartozott sehová? „Nem lettem reakciós, de a parancsra beállított tendencia meghökkentett, az izléstelenség felháborított, és lassan gondolataimmal, vágyaimmal vissza-

Zene

Mahler Negyedik szimfóniája

1901 decemberében a müncheni hangverseny-látogatók pizzszegtek. 1902-ben a bécsiek csaknem összeverekedtek. A szerző vezényletével bemutatták Mahler Negyedik szimfóniáját. Azt a művet, amelyet ma a legkönnyebben érthetőnek, legkiegyensúlyozottabbnak és legkellemesebb hangzásúnak mondunk.

A szimfóniát bécsi operaigazgatóságának nyári szüneteiben írta a szerző, pontosabban egy már 1892-ben meglévő zenekari dalhoz írt 1899 és 1900 nyarán három tételt. Mahler szelídülni látszott, újra csak négy tétel a szimfónia, az időtartam kevesebb, mint egy óra, és észrevehetően közelebb a rokonság Beethoven Kilencedik-jével: nagy, nyugalmas és lassú a harmadik tétel, a negyedikben jelenik csak meg az emberi hang... Mahler a derűs klasszikus, bár a zenei humora túlságosan vaskos — ugyan! Hallgassuk csak figyelmesebben! Csontzene az, a halál húzza az elhangolt hegedűt, éjszakai hideg és borzongás, temetői a nyugalom és végletesek a hangulatváltások. Az édes melódiák között hisztéria lappang, igaz, ellenőrzött és mesterien kezelt hisztéria. Lenyűgöző Mahler tudása. A zenekar nem túlságosan nagy, mégis óriásinak tűnik, annyira végletesen kidolgozottak a szólások, a fúvósoknak rengeteg a tennivalójuk, a hangzástömböket meglepő szólók tagolják.

Különös, középkorias levegő veszi körül a művet, de közben érezhetjük a századforduló porát is. Mintha hideg téli délutánon elfüggönyözött szobában, óarany színű bútorok között régi síremlékekről álmodozna egy koraérett

hűzódta önmagamhoz... Nekem ez a némaság jólesett, mert benső bátorságomat éreztem benne, és azt a fölényt, melyet a háború lármájában is meg tudtam őrizni.” — írja magáról emlékiratában.

Az író, aki dolgozott a 20-as, a 30-as, a 40-es években, 1947-ben letette a tollat. A vonat megállt s Bohuniczky Szeft gyalogosan folytatta tovább az utat. Még 22 évig élt. Csendben.

Pannonbegyti Katalin

gyermek. E fülledtséget töri meg a negyedik tétel tiszta északi szele, a kedves és szívszorító ének a mennyekről, ahol az angyalok sütik a kenyeret, Szent Márta a szakácsnő, rokonai élén pedig Szent Cecília szolgáltatja az asztali zenét. Elhalnak a szólások, és vége a szimfóniának. Főzklató darab. A pofozkodásig izgatott bécsi közönség talán nem Mahler, hanem érzelmei szélsőséges igénybevétele miatt kiabált. Talán nem a tudatlanság, hanem a megsértett érzékenység tiltakozott.

A Hungaroton által megvásárolt, így a magyar közönség számára is elérhető Deutsche Grammophon-felvételén az amszterdami Concertgebouw zenekart Leonard Bernstein vezényli. Némileg kételkedve nyúltam a lemezhez, hisz Bernstein mögött olyan sok kétes értékű szerep áll, és oly sok mindent vezényel rosszul. A szertelen érzésvilágához, úgy látszik, közel álló mű rögzítése viszont nagyon szép eredményt hozott. Karmester és zenekar sikeresen valósítja meg a Mahler által a kottába jegyzett rengeteg apró utasítást, tiszta a hangzás, meglepő intenzitásúak, mégis pontosak a tempóváltások, ami annál is figyelemreméltóbb, mivel élő fölvételről (feltehetőleg több hangverseny rögzítéséből összevágott anyagról) van szó. Különlegesség, hogy az énekszólót nem énekesnő, hanem fiúszoprán, Helmut Wittek szólaltatja meg. Mivel ez a hangfaj karcosabb, keményebb hangzású, a tisztán érzékelhető élmény — jöllehet megkapóan biztos technikájú, érett interpretációt hallhatunk — elmarad a nagy énekesnők produkciójától. Másrésztől viszont a mahleri eszményhez föltehetőleg ez a megoldás áll közelebb.

Nem is kell sokszor, vagy nagyon nagy figyelemmel meghallgatnunk a lemezt ahhoz, hogy megértsük, mi fűzi Bernsteint Mahlerhez. A szeretet, sok-sok szeretet.

Fáy Miklós